

Marcel Koprol

AMERIŠKI POSEGI V MEDNARODNE ODNOSI IN NJIHOVE POSLEDICE ZA EU

Ustvarjanje novega mednarodnega okolja.

Dramatična kontinuiteta nepričakovanih posegov nove ameriške administracije na mednarodno prizorišče ne kaže prav nobenega znaka, da bo kaj kmalu popustila in EU, ki je zaradi svojega zapletenega sistema notranjega odločanja pregovorno zelo neučinkovita, ne najde pravega odgovora za presenetljivo bliskovite mednarodne poteze svojega največjega zaveznika, predsednika Trumpa. Zdaj je že vsakomur jasno, da se ameriški predsednik¹ ne šali, saj z njimi pred očmi svetovne skupnosti dejansko spreminja svetovno ureditev, ki je veljala od konca druge svetovne vojne, in v kateri so prav ZDA zagovarjale in uveljavile multilateralni pristop, kot merodajno podlago odnosov v mednarodni skupnosti. Njegovi odločitvi, da ZDA izstopijo iz jedrskega sporazuma z Iranom (JCPOA) in selitev ameriškega VP v Jeruzalem, sta doslej največja udarca moderni tradicionalni globalni ureditvi in države članice EU, ki na kaj takega niso bile pripravljene, so se nenadoma znašle v hudih škripcih. Te ameriške odločitve namreč ne puščajo EU le v veliki negotovosti, ampak jo, zaradi negativnih učinkov, ki bodo sledili, spreminjajo v zelo ranljivo in nestabilno entiteto.

Večkrat smo v naših diskurzih opozarjali na odtujenost evropske politične elite od realnosti mednarodnega dogajanja, vendar se njeno ravnanje ni spremenilo niti za politični milimeter. Tudi v tem stoletju, tako kot je bila vse povojno obdobje do padca Berlinskega zidu, je bila Zahodna Evropa povsem samodejno in brezpogojno povezana z ZDA². Seveda je ta navezanost pomenila tudi to, da so ZDA evropskemu Zahodu zagotavljale varnost v desetletja trajajočih grožnjah s strani Sovjetske zveze in njenih zaveznic. Tudi podpora ZDA pri nastajanju naše integracije ni zanemarljiva in medsebojni odnosi so desetletja dolgo temeljili

¹ Pod pretvezo, da zgolj spreminja odločitve svojega predhodnika, Obame (op. avtorja).

² ZDA so po koncu svetovne vojne, leta 1945, zahodno Evropo dobesedno postavile na noge in ji zagotovile odlične pogoje za njen nemoten gospodarski in družbeni razvoj (op. avtorja).

junij 2, 2018

na istih vrednotah, na usklajevanju stališč, na vladavini prava ter na mednarodnem redu³, ki so ga postavile in uveljavljale ZDA. Toda Trumpov prihod v Belo hišo nakazuje nekaj novega, za njegove evropske zaveznice povsem neznanega, ki nenadoma zelo bega in straši evropske države in njihove voditelje.

Ob Trumpovem vstopu v Belo hišo je bilo v naši integraciji čutiti nelagodje, saj nihče ni vedel, ali je Trump z izrečenimi obljubami v svoji predsedniški kampanji mislil resno, ali pa si je samo nabiral simpatije med ciljnim skupinami ameriškega volilnega telesa. Toda že prve njegove poteze, ki so resda zadevale notranje ameriško dogajanje, so lahko dale slutiti, da bo ostal zavezan svojim obljubam tudi na mednarodnem prizorišču. In to zdaj zadnje ameriške poteze⁴ zgovorno potrjujejo, toda kaj, ko ne gre samo to: vse skupaj je videti tako, kot da bi Trump odvrnil priručnik z zapisanimi pravili, ki so v mednarodni skupnosti veljala do njegovega prevzema oblasti, na smetišče svetovne zgodovine. Namesto tega je začel uveljavljati novo ureditev, ki ne priznava realnosti in antagonizmov mednarodnih odnosov, ampak na vsakem koraku zasleduje le ozke interese ZDA in zelo omejenega najožjega kroga njenih interesnih podpornic in zaveznic. V ta krog pa v njegovem razumevanju ne spada EU, ki ga, zaradi njene velikosti, njene notranje strukture in njenih tradicionalnih vrednot, ki jih sam, kot je videti iz njegovega ravnanja, ne spoštuje, ovira pri uveljavljanju njegovega globalnega reda.

Zato je zagata v evropski integraciji tako velika, saj sta bila zadnja poskusa Macrona in Merklove, da prepričata ameriškega predsednika, da opusti namero o izstopu iz JCPOA, čista izguba časa in njunega državniškega ugleda. Kaj storiti, se zdaj sprašujejo politični voditelji v evropskih prestolnicah, kajti čedalje bolj očitno postaja, da ameriški predsednik pri izvajanju svoje politike poskuša ustvarjati okolje, kjer ni več opaziti niti sodobnih skupnih vrednot zahodne civilizacije, niti temeljnih postulatov mednarodnega prava.

³ Pax Americana (op. avtorja).

⁴ Je bil morda celo datum sprejema odločitve, 8. Maj, ki je v ZDA znan, kot dan "Zmage v Evropi", v Washingtonu simbolno mišljen kot dan "Zmage nad Evropo?" (op. avtorja).

junij 2, 2018

Prebujanje EU iz sveta izgubljenih iluzij.

Kot rečeno, evropski politiki so se predolgo in preveč zanašali na mednarodno ureditev in samoumevno, EU večno naklonjeno vlogo ZDA v njej, ki pa je s Trumpovim prihodom pred njihovimi očmi začela zelo hitro razpadati. EU je imela že od nastopa nove ameriške administracije in do zadnjega dramatičnega ameriškega posega na mednarodno prizorišče na voljo dovolj časa, da bi pripravila nekatere varovalke, ki bi jih lahko uporabila v kriznih trenutkih tudi v odnosih s svojimi zaveznicami; vendar tega ni storila. Znova se je pokazalo njeno pomanjkanje ambicioznosti, ki se je lepo razkrivalo tudi z odsotnostjo resnih strateških odločitev, kar je v spremenjenih razmerah povzročilo v EU nenadno negotovost in veliko ogroženost.

V Bruslju so tako politiki presenečeni spoznali, da so ostali sami s svojimi problemi, ki segajo od kaotičnih razmer na Zah. Balkanu, kjer še vedno prevladujejo medsebojno sovraštvo med državami s široko razpredeno sistemsko korupcijo, do povsem razglašanih odnosov na Srednjem vzhodu⁵, nedokončanem vojaškem spopadu v Siriji in možni novi grozeči fronti, ki se po ameriškem izstopu iz JCPOA odpira v naši sosesčini med Iranom, ZDA in Izraelom ter ob tihi podpori nekaterih arabskih držav.

Dejstvo je, želeli si to priznati, ali ne, da EU nima na voljo veliko različnih možnosti, s katerimi bi lahko hitro in uspešno ublažila sedanjo nevarno negotovost, v katero jo je pahnilo novo ameriško razumevanje in preurejanje mednarodnih odnosov. Spodbudno je, da je bil prvi korak⁶ le storjen, saj daje obisk nemškega MZZ Maasa v Washingtonu že slutiti, da v evropskih prestolnicah začenjajo razumevati, da so "nove ZDA" izstopile iz svojega dolgoletnega, predvidljivega okvira "večnega brezpogojnega političnega tesnega prijateljstva, naklonjenosti in obveznega usklajevanja globalnih pogledov s svojimi evropskimi zaveznicami". Drugače si namreč ne da pojasniti pristop, ki so ga začele uveljavljati ZDA, saj

⁵ Kjer procesi reševanja sporov ne potekajo v skladu s pričakovanji in interesi EU (op. avtorja).

⁶ Tega nakazuje pravkar minuli obisk nemškega MZZ Maasa v ZDA, kjer se je srečal s sogovorniki v Beli hiši, State Departmentu in v Kongresu. Novinarjem je po sestankih povedal, "da sta EU in ZDA še daleč od kompromisa glede iranskega jedrskega sporazuma (JCPOA) iz katerega so ZDA izstopile ter poudaril, "da smo v EU poenoteni in odločeni storiti vse za ohranitev sporazuma in zato, da Iran ostane del sporazuma" (op. avtorja).

junij 2, 2018

z njim pošiljajo jasno sporočale: "to je naša odločitev, pričakujemo, da jo sprejmete, saj ste naše zaveznice, če pa je ne sprejmete, vas lahko, podobno kot druge države, doletijo tudi naše sankcije"⁷. Tako ultimativno komuniciranje in kazanje moči v političnih odnosih na mednarodnem prizorišču pa je med zaveznicami nekaj nepojmljivega.

Drugi korak pa zaznamuje resen poziv za pospešeno oblikovanje skupne in samostojne zunanje, varnostne in obrambne politike EU, ki jih zdaj nimamo, ker smo se v preteklosti v naši integraciji zanašali na odločilno ameriško vlogo pri njihovem zagotavljanju. Tudi odločitev o skupnih vojaških evropskih silah⁸, ki bo lahko po odhodu Vel. Britanije iz EU veliko lažje izvedljiva, mora zato čim prej dobiti ustrezno mesto na bodoči med evropski pogajalski mizi, saj se ne smemo slepiti, da EU in njene države članice niso ogrožene. Seveda pa bo imel tak korak tudi svojo sporočilno moč v Washingtonu, kjer bodo končno le morali razumeti, da Nato ni "komercialno vojaška organizacija", kjer štejejo prispevki držav članic več, kot skupne vrednote zahodne civilizacije držav, ki jo sestavljajo. Tudi ZDA namreč Nato potrebujejo zaradi svoje lastne varnosti in zaradi uveljavljanja svoje politike velike sile, ki je tesno povezana s potrebami njihovih vojaških razporeditev v državah članicah ter s prodajo njihovega orožja, ki ga proizvajajo v tovarnah, katerih kapacitete so za njihove lastne potrebe prevelike. Brez zveze Nato, ZDA varnostno strateškega nadzora nad globalnim mednarodnim prostorom ne bi mogle zadovoljivo izvajati; pa tudi njihova vojaška industrija bi stagnirala.

Seveda pa tak smeli korak zahteva poglobljeno politično in gospodarsko integracijo znotraj naše EU, kar pa bi bilo mogoče doseči samo v primeru, če bi se nemška kanclerka, ki vodi že četrto in na videz že zelo utrujeno koalicijo s socialnimi demokrati, končno le odločila

⁷ Ameriška odločitev za uveljavitev sankcij proti Iranu postavlja države EU v podrejeni položaj, saj slednjim, s tem da grozi z uvedbo sekundarnih sankcij proti evropskim podjetjem, ki bi trgovala z Iranom, odreka suverenost pri odločanju o svojih trgovinskih povezavah s tretjimi državami. Če se EU ne bo prebudila, bo odslej naprej Washington odločal o tem, s kom bomo trgovali. In, kdo ve, nepredvidljive ZDA lahko uvedejo sankcije še proti kateri državi, s katerimi trgujejo evropska podjetja in si EU na gospodarskem področju na zelo subtilen način podredijo svojim interesom (op. avtorja).

⁸ Glede na sedanje ameriško razpoloženje in njihove odločitve se lahko vprašamo, če so ZDA brez pomislekov in morebitnih dodatnih zahtev sploh še pripravljene nepreklicno sodelovati pri obrambi in pri zagotavljanju naše varnosti (op. avtorja).

junij 2, 2018

prestopiti okvire "samo nemškega udobja" in začela nastopati strateško in ne samo taktično⁹. V preteklosti je Merklova že dokazala, da je kaj takega sposobna narediti¹⁰ in prav v teh trenutkih bi bilo zelo primerno, če bi znova pokazala voljo in pripravljenost, da odločneje v svoje roke vzame vajeti EU. Takrat Berlin sicer ni nadaljeval začete poti, ki bi lahko že tedaj privedla do trdnejših oblik skupne zunanje in varnostne politike, kar je bila gotovo posledica dejstva, da je v Beli hiši sedel drugačen politik. Zdaj pa je spet napočil tisti trenutek, da se nemška kanclerka bolj izpostavi in s skupnimi napori vseh držav članic popravi zamujeno.

Tradicionalna značilnost vladanja nemške kanclerke je predvidljivost njenih odločitev, saj se kanclerka zanaša na svojo intuicijo in pristop, v katerem nikoli ni bilo opaziti pretiranega tveganja. Pomemben sestavni del takega političnega delovanja predstavlja javno mnenje, ki ga skuša nemška kanclerka v kar največji možni meri upoštevati. Zanimivo pa je tudi, da kanclerka pri svojem odločanju spremlja tudi dogajanje v ostalih državah članicah EU, saj želi v njihovih očeh ohraniti ugled političarke, ki vsem Evropejcem, recimo, kot je primer zdaj v času britanskega zapuščanja naše integracije, daje občutek varnosti in predvidljivosti.

Toda prav predvidljivost, ki je do Trumpovega prevzema predsedniške funkcije veljala za temeljni pogoj urejenih mednarodnih odnosov, je nenadoma izgubila svojo vrednost in pomen, saj je postala neuporabna v sedanjem razmerju strateških silnic mednarodnega prizorišča. Trumpov odpor do multilateralnega sodelovanja, izstopanje iz podpisanih meddržavnih sporazumov ter provociranje¹¹ ameriških zaveznic z nekaterimi nenavadnim in povsem nepotrebnimi odločitvami, s katerimi želi zgolj poseči v enotnost naše integracije, pa ponujata naši integraciji odlično iztočnico za pospešeno tesnejše evropsko povezovanje. Tu je potreben hiter in odločen odziv nemške kanclerke, da skupaj z Macronom spodbudita željo ter pripravljenost za sodelovanje tudi pri ostalih voditeljih držav članic EU, da skupaj zavarujejo

⁹ Tudi dolžniška kriza je bila zamujena priložnost, saj bi jo takrat lahko uporabili tudi zato, da naredimo red med državami članicami Evro skupine, pa je Nemčija iskala lažjo pot z dajanjem posojil in garancij zadolženim državam (op. avtorja).

¹⁰ Leta 2014 po ruski aneksiji Krima je prepričala evropske politike o potrebi po uvedbi sankcij proti Putinovi Rusiji (op. avtorja).

¹¹ Samo na ta način lahko v diplomatski terminologiji okarakteriziramo premik VP ZDA v Jeruzalem in sočasno priznanje tega mesta za glavno mesto Izraela (op. avtorja).

junij 2, 2018

vrednote in strateške interese naše integracije na način¹², da obenem ne prizadeneta transatlantskih odnosov.

Kako zaščiti interese EU in ohraniti odnose z ZDA na primerni ravni?

Menimo, da je temeljna naloga evropskih politikov, da zagotovijo, da v naši integraciji ostanemo še naprej zavezani politiki, ki je bila, je in mora ostati utemeljena na multilateralnemu sodelovanju v mednarodnem okolju, ter v celoti izrabiti potenciala evropskih trgovinskih sporazumov s Kanado, Japonsko in J. Korejo. Sočasno moramo intenzivirati napore, da podobne sporazume sklenemo še z drugimi državami v Latinski Ameriki ter Jugovzhodni Aziji. Tudi kakšna bolj smela poteza v razmišljanju evropskih politikov bi prišla zelo prav in morda bi lahko tudi EU potegnila kakšno nepričakovano potezo ter se začela, recimo, pogajati o partnerstvu v TPP, iz katerega je Trump tudi izstopil?

To pa tudi zahteva, da EU odločno vztraja pri podpisnem JCPOA z Iranom, iz katerega je Trumo tako pompozno izstopil¹³. Vse to, pa razumljivo, pomeni tudi to, da EU čakajo hudi ameriški pritiski, saj v administraciji ameriškega predsednika sedijo ljudje, ki v prejšnjih administracijah s svojimi idejami niso uspevali, saj sta jim bili besedi vrednote in multilateralni dogovor tuji. Toda EU ne preostane nič drugega, kot braniti se kot celota, saj bi drugače tvegala, da jo politični egocentrizem¹⁴, ki je osrednje gibalno sedanje ameriške politične strategije, razdeli in oslabi do te mere, da bi lahko že v času sedanje ameriške administracije prišlo do usodne vsebinske in vrednotne delitve med državami članicami EU.

Razumljivo je, da se tudi evropski politiki zavedajo, kakšni so iranski geostrateški interesi na Srednjem vzhodu in kakšno vlogo pri tem igra iranska revolucionarna garda, ter da poznajo notranje antagonizme v iranski družbi, kjer se mlajša generacija začanja zavedati, da jo lahko v sedanjih pogojih doleti še ena usoda izgubljene generacije. Zato je treba v današnjem diskurzu jasno poudariti: tako kot Iran zaradi svojih notranjih neskladij potrebuje nadaljevanje

¹² To je zelo pomembno (op. avtorja).

¹³ Videti je, da je odločna podpora EU nadaljevanju JCPOA presenetila ZDA (op. avtorja).

¹⁴ Je sestavni del nevarnega političnega avanturizma (op. avtorja).

junij 2, 2018

podpisanega meddržavnega sporazuma in je primoran slediti ter spoštovati predpisane omejitve, ta sporazum, zaradi njegovih posrednih političnih, gospodarskih in varnostnih implikacij, o katerih pišemo v tem tekstu, za enkrat potrebuje tudi EU. In iz te paradigme je treba potegniti pragmatične odgovore.

Neizprosna logika politične realnosti pritrjuje spoznanju, da so slabosti naše integracije, ki se pojavijo takoj in takrat, ko začnemo delovati in nastopati na mednarodnem političnem prizorišču izven meja EU, zgolj in samo rezultat dejstva, da države članice EU niso nikoli dovolj resno obravnavale vprašanj svoje lastne varnosti in obrambe. Vedno se je zatikalo pri vprašanjih, kot so, kako definirati skupno grožnjo, kako in kdaj za zaščito svoje lastne varnosti uporabiti vojaško silo in, ali sta tako opevani »soft power« in "evropska diplomacija" lahko dovolj uspešni pri odpravljanju nevarnosti in zagotavljata dovolj veliko stopnjo mednarodne stabilnosti, ki si jo želimo. Toda dogodki na mednarodnem prizorišču so že večkrat pokazali, da to ne zadošča, kajti žarišča ostajajo, nevarnost se širi in evropska moč ter regionalni in globalni vpliv konstantno slabita.

Ko govorimo o potrebnih korakih, moramo poudariti, da je pomembno, da se uspe nemško kanclerko prepričati, da odstopi od svojega tradicionalnega razmišljanja in da Nemčija prevzame odgovornost za uspešen razvoj projekta varovanja strateških interesov evropske integracije. Pri tem ima tudi EU na voljo nekaj možnosti, predvsem velja poskusiti z oživitvijo že sprejetega, vendar še ne implementiranega postopka blokade uporabe ameriške zakonodaje¹⁵ v primeru evropskih podjetij, ki bodo nadaljevale svoje aktivnosti na iranskem trgu. Klavzula ni bila še nikoli uporabljena in tudi misel, da bi jo lahko hitro uspeli vpeljati v uporabo, je zelo optimistična, saj se znotraj EU vedno najde kdo, ki bi temu lahko oporekal in tako proces implementacije zavlačeval. Bi pa v tem trenutku že skupna in odločna podpora njeni uporabi poslala jasen signal v Washington in Teheran, da EU misli resno in da bo vztrajala pri varovanju svojih interesov in pri podpisu njenih članic na omenjenem sporazumu.

¹⁵ Pompeo sicer že trdi, da ga ZDA ne bodo spoštovale, kar pomeni, da je že sama omemba za ZDA zelo moteča (op. avtorja).

junij 2, 2018

V EU imamo na voljo tudi možnost za še veliko hitrejši odgovor, saj bi se lahko odločili, da Iranu ponudimo kreditne linije v Evrih za projekte, ki jih tam izvajajo evropska podjetja s pomočjo EIB. To bi zelo hitro pomagalo srednje velikim evropskim podjetjem, ki tam nastopajo, da bi mirneje gledale v prihodnost, saj slednje za svoje delo ne bi potrebovale ameriškega denarja in njihovih bančnih garancij. Zavedati pa se je treba, da vsaka od omenjenih odločitev vpliva na to, da se bo Trumpova trgovinska vojna z EU stopnjevala in nadaljevala z novimi zaščitnimi carinskimi ukrepi, saj je Trump s 1. junijem že uvedel zaščitne carine na izvoz evropskega aluminija in jekla¹⁶ v ZDA, kar je, povsem pravilno, sprožilo takojšen podoben odziv v EU. Morda pa bi morala EU storiti v zaščiti svojih proizvajalcev storiti še korak naprej in uvesti poseben začasni¹⁷ sistem solidarnega evropskega pokrivanja izgube evropskim proizvajalcem, ki prodajajo na to tržišče.

In na koncu še misel, ki ji, po mojem prepričanju, velja skrbno prisluhniti. V sedanji situaciji je najbolj pomembno to, da EU vzdrži sedanje politične in gospodarske pritiske svoje velike tradicionalne zaveznice in da zadrži in še okrepi enotnost med vsemi državami članicami EU, ker bo to močno sporočilo našim tradicionalnim zaveznikom na drugi strani Atlantika. Potrdilo namreč bo, da se EU postavlja na svoje lastne politične in gospodarske temelje, da za svoje interese sprejema suverene določitve in da se trudi še naprej varovati stabilnost mednarodnega okolja. Pri tem pa, in to je najbolj pomembno, ne sprejema enostranskih odločitev in do ZDA niti v enem trenutku ne ravna niti protekcionistično, niti sovražno.

¹⁶ Zdaj v Washingtonu razmišljajo že o uvedbi carin na uvoz evropskih avtomobilov v ZDA (op- avtorja).

¹⁷ Prepričani smo lahko, da bi po odhodu Trumpa iz Bele hiše nova administracija tudi bilateralne trgovinske odnose vrnila v nekdanje okvire (op. avtorja).